

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА
ТА ГРАФІКИ**

«НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В СИСТЕМІ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ»

Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції

**15 травня 2024 року
м. Одеса**

ОДЕСА – 2024

УДК: 378:37.09:7-057.86(08)

**Рекомендовано до друку Вченою радою Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 17 від 27.06.2024р.)**

Упорядники: Твердохлібова Я. М., кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки;

Спасскова О. П., кандидат мистецтвознавства, асистент кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки.

Рецензенти: Ракович В. В. кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри образотворчого мистецтва і дизайну Херсонського державного університету;

Бартенева І. О., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Науково-методична організація процесу підготовки фахівців в системі художньо-педагогічної освіти: досвід, перспективи : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р., м. Одеса) / упоряд. Я. М. Твердохлібова, О. П. Спасскова. – Одеса : Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2024. – 116 с.

До збірника ввійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Науково-методична організація процесу підготовки фахівців в системі художньо-педагогічної освіти: досвід, перспективи», яка відбувалася у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 15 травня 2024 року.

Збірник призначений для науковців (докторанти, аспіранти, магістранти), здобувачів вітчизняних та зарубіжних закладів вищої освіти, педагогічних працівників різних типів закладів освіти, художників, дизайнерів, представників творчих спілок, арт-ринку.

Автори тез несуть особисту відповідальність за достовірність поданих матеріалів та за порушення прав інтелектуальної власності інших осіб.

в державі. Питанням охорони та безпеки діяльності учнів педагогом приділяється важливе відповідальне значення.

Тетяна ШЕВЧУК

*доктор філологічних наук, професор кафедри
англійської філології та світової літератури
Ізмаїльського державного гуманітарного університету,
м. Ізмаїл*

ВІЗІІ ВІЙНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЧНІЙ КАРИКАТУРІ ТА ПОСТЕРІ

Ключові слова: політична карикатура, плакат, громадська думка, меседж, сатирична графіка.

Політичний дискурс та його різноманітний жанровий простір опинилися у фокусі підвищеної суспільної уваги з початком російської агресії в Україні. Сучасна російсько-українська війна стимулювала відродження політичної карикатури та плаката як художніх засобів, що відрізняються метафоричною та сатиричною мовою. Ці форми мистецтва можуть відтворювати контексти, проблеми та розбіжності політичної ситуації за допомогою символів, алегорій, технік і композиції. Успішна політична карикатура може виконувати важливу критичну та контролюючу функції в суспільстві, сприяти формуванню громадської думки та прийняттю рішень, а також надавати розважальний погляд на новини.

«Плакат і карикатура, – зазначає Олександр Маєвський, автор монографії «Політичні плакат і карикатура як засоби ідеологічної боротьби в Україні 1939-1945 рр.» (2018), – є одночасно жанрами політичного й культурного дискурсу та належать до так званих креолізованих текстів. Як унікальний засіб комунікації, карикатура і плакат посідають проміжне місце між зображувальним мистецтвом та літературою й виконують прикладну функцію. Водночас кращі зразки карикатурної та плакатної продукції є носіями глибоких за змістовим наповненням художніх образів, мають властивість впливати на широкі верстви суспільства й володіють мобілізаційним

потенціалом. Виконуючи роль джерела важливої інформації, плакат і карикатура ретранслюють певні ідеологічні установки, програмують моделі поведінки, закладають визначені ціннісні орієнтири» [2, с. 10].

Послання креолізованої політичної карикатури з акцентом на її комічному аспекті стає передусім медіа, орієнтованим на формування громадської думки. Тематика політичних карикатур, як правило, пов'язана з поточними та гострими політичними подіями. Для того, щоб зрозуміти сенс актуальної політичної карикатури, реципієнти повинні мати певні базові знання про предмет сатиричного зображення, а також володіти більш-менш широкою ерудицією, щоб зрозуміти тонкощі та авторський підтекст. Парадокси та каламбури зазвичай допомагають створити комічний ефект, зробити алюзії, зачепити творчу уяву.

Провідний український дослідник політичної карикатури Орест Семотюк виділяє такі жанрові особливості та функції політичної карикатури: гібридний текст, що складається з вербальних і невербальних елементів; жанр публіцистики; візуальний і сатиричний коментар; засіб пропаганди та впливу на аудиторію. На думку дослідника, карикатура слугує інструментом політичної комунікації, сприяє формуванню іміджу країни/політичного діяча, а також соціокультурної картини певної нації та світу загалом [4].

Українська сміхова культура має тяглу і безперервну традицію, яка сягає корінням магічного сплаву «сумного сміху» та «веселого суму» у «Слові Данила Заточеника», українського бурлеску, «діатриб» Григорія Сковороди, «Енеїди» Івана Котляревського, іскрометного гумору Миколи Гоголя. Упродовж ХХ ст. не тільки письменники (Остап Вишня, Федір Маківчук, Степан Олійник), а й художники країни робили внесок у політичні дебати своїми розумними, коректними і водночас «гострими» малюнками.

В 1922 р. у Харкові був заснований гумористичний ілюстрований часопис «Червоний перець». Видання пережило кілька хвиль закриття, пов'язаних із браком фінансування (1922) та репресіями (1927-1934), через звинувачення у підривній діяльності щодо роботи партії та робітничого класу у розбудові соціалістичної України. У 1946 випуск журналу був поновлений під назвою «Перець». Його популярність і тираж сягнули піку у 1980-х роках (3, 5 млн примірників). «“Перець”, – пише Катерина Єремєєва, – був транслятором офіційного політичного гумору, за

допомогою якого радянська влада намагалася здійснювати соціальний контроль, встановлювати нормативність певного способу соціальної поведінки, боротися із девіантністю, концептуалізувати політичні теми у повсякденному житті, ставити під сумнів компетентність окремих дрібних державних діячів та чиновників. Журнал, як і інші сатиричні видання в СРСР, був спрямований на боротьбу з окремими суспільними недоліками, на формування потрібної для влади системи цінностей. <...> Починаючи з другої половини 1950-х рр. зміст журналу поступово негативувався, проблеми все менше зображувалися як «перегини на місцях» і все більше – як системна криза. Все частіше замість орієнтації на творення міфу героя-працівника акценти зміщувалися на споживацькі права радянських громадян. На відміну від тематик, пов'язаних із радянським повсякденням, при зображенні капіталістичних країн з кінця 1970-х рр. відбувалося зменшення масштабів зображувальних проблем, а наприкінці 1980-х рр. життя на Заході вже малювалося кращим, ніж у СРСР. На відміну від 1940-1950-х рр., починаючи з періоду застою, встановлення позитивного емоційного режиму, актуалізація базового ідеологічного міфу відбувалися здебільшого у контексті радянських свят. Це призводило до розриву сакрального (ідеології) та профанного (повсякдення)» [1, с. 14-15].

В історії незалежної України часопис втратив свою гостроту, адже суспільно-політична тематика радянського періоду перестала бути актуальною, а виклики нового часу потребували інших підходів. У 2013 р. журнал припинив своє існування, однак з 2017 р. на волонтерських засадах поновив роботу під назвою «Перець. Весела республіка» в електронному форматі.

У 2022 року Україна опинилася в епіцентрі сучасної геополітичної кризи, внаслідок чого сатиричний політичний дискурс в Україні набуває нових форм. Відбулося перезавантаження ціннісного ставлення до держави, гостро усвідомилося ментальне світовідчуття своєї українськості, зокрема спостерігається сплеск відповідальності та дієвості митців на культурному фронті. Карикатуристи Віктор Голуб, Олег Гуцол, Олександр Дубовський, Георгій Ключник, Віктор Кудін, Олексій Кустовський, Олег Локтев, Ігор Лук'янченко, Валерій Момот, Олег Смаль, Леонід Сторожук, Олег Шупляк, Юрій Журавель створюють сучасні візії російсько-української війни крізь призму гумору та сатири. Зазвичай їх роботи є реакцією на поточні політичні події, які відображаються в контексті критичного та сатирико-

гумористичного сприйняття, гострота якого підсилена екзистенційними викликами воєнного протистояння. Образ українського захисника наділяється усіма можливими чеснотами. Чимало алюзій пов'язано зі збірним образом українського козака, озброєного надсучасним видами зброї; героїв українського фольклору (Мамай), літературних прообразів (коваль Вакула) (Іл. 1).

Ілюстрація 1.

Олексій Кустовський.
Хаймерс працює.

Олексій Кустовський.
Дуель.

Олексій Кустовський.
Коваль Вакула

Художник Нікіта Тітов для проєкту #позивнийУкраїна Українського ветеранського фонду створив серію постерів «Ніколи не думав, що вдягну цю форму, але це моя земля!». Наних відображено реальних людей – представників різних професій (медиків, співаків, барменів, спортсменів, учителів, поетів тощо), які вступили до лав ЗСУ захищати батьківщину від ворожої навали. У грудні 2022 р. з нагоди Дня Збройних Сил України Посольство України в Японії впродовж місяця експонувало виставку плакатів Нікіти Тітова, присвячених людям мирних професій в Україні, які одягнули військову форму, щоб захистити свою землю від ворога (Іл. 2).

Ілюстрація 2.

Нікіта Тітов.
Андрій Ястребов,
дворазовий чемпіон світу,
тренер.

Нікіта Тітов.
Поет Артем Полежака

Нікіта Тітов.
Радіо ді-джей.

Як український захисник, так і в цілому збройні сили України (ЗСУ) в сучасному українському олійному живописі та постерах з повагою і захватом зображується як військо світла, яке боронить свою землю. Аббревіатура ЗСУ порівнюється з трьома китами, на яких утримується держава (Іл. 3).

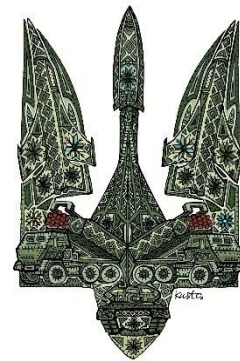
Ілюстрація 3.

Нікіта Тітов.
Серце ЗСУ

Олег Шупляк.
ЗСУ (полотно, олія,
70x70).

Олексій Кустовський.
Могутній герб
незламної України.

Карикатуристи торкаються питань Z-пропаганди та її руйнівного впливу. Це стосується оболваненого російського споживача, який підтримує війну, та тієї частини російськомовного населення на сході країни, яке підтримало «руський мир» в 2014, однак зараз побачило його справжнє обличчя і наміри. На карикатурі Георгія Ключника зображено розумово недалеку жінку, що молиться перед телевізором, на якому упізнається обличчя керманіча країни-агресора. Стіна бідняцького помешкання прикрашена православними хрестами, адже російська православна церква благословила воєнні дії та прапори так званої донецької народної республіки та російської федерації із написами «росія, прийди!». На другій частини сатиричної мініатюри автор демонструє результат блгань жінки: озброєний рашист вдирається в хату, вбиваючи її (Іл. 4).

Ілюстрація 4.

Георгій Ключник. Звали?

Kustov

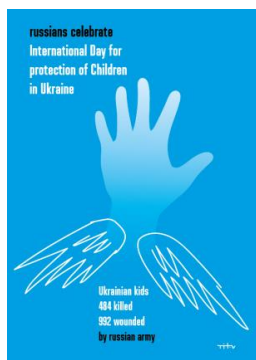
Олексій Кустовський.
Z-пропаганда.

Митці зображають війну під різними ракурсами. Окремий акцент припадає на страждання дітей, які отримують психологічні травми під час бомбардувань, втрачають батьків, депортуються (Іл. 5).

Ілюстрація 5.

Віктор Голуб.
Хочеш цукерку?

Нікіта Тітов.
Постер
«Українські діти»

Kustov

Олексій Кустовський.
Ляльки рятують.

Навесні 2022, під час окупації північної України, весь світ з подивом побачив нищість та мародерство рашистських військ, які грабували дома українців та відправляли через Білорусь своїм родинам криваві подарунки, що склалися з елементарних речей побутового призначення: пральних машин, унітазів, техніки, одягу, іграшок (Іл. 6).

Ілюстрація 6.

Олег Шупляк.
Вальгала рашиста.

Юрій Журавель
Криваві подарунки.

Олексій Кустовський.
Шуби для вдів окупантів на
Донбасі.

Художник Олег Шупляк створив серію картин «Андрофаги в Україні» під впливом інформації про існування рашистського бійця з позивним «Людоджер». Він став відомим після того, як про нього зняли відеоролик пропагандистські ЗМІ та оприлюднили його звернення до мобілізованих російських солдатів. На четвертий місяць перебування в Україні Людоджер був ліквідований ЗСУ в листопаді 2022. Андрофаги з грецької – людоджери, канібали. За повідомленням Геродота, це плем'я мешкало на півночі від Скіфії. Андрофаги мали найдикіші звичаї серед скіфів та їхніх сусідів, у них не було ні прав, ні законів (Іл. 7).

Ілюстрація 7.

Олег Шупляк.
Вигнання андрофагів

Олег Шупляк.
Український ліс.

Олег Шупляк.
Сволота в Україні.

Висновки. Повне або хоча б часткове розуміння змісту політичної карикатури можливе через адекватне сприйняття її візуально-просторових образів та вербальної складової. Візуальний та вербальний коди, у свою чергу, взаємодіють із соціальним, культурним та ідеологічним кодом нації, без знання якого неможливо зрозуміти глибинний зміст повідомлення. Елементи, що входять до ядра когнітивного простору

певної національної культури, можуть бути маловідомими представникам інших культур. Сучасні українські карикатуристи, чії роботи представлені на порталах світового рівня, виконують важливу культуротворчу функцію. Вони розкривають глобальні риси українського ментального коду, знайомлять з офіційною державною символікою, літературними та фольклорними образами. Вони привертають увагу зацікавлених читачів, які знайомі з реаліями політичної ситуації і хочуть через політичну карикатуру дізнатися більше про Україну та сучасну політичну ситуацію в країні.

Список використаних джерел

1. Єремєєва К. Політичний гумор радянської України у 1941-1991 рр. (на прикладі журналу «Перець»). Автореферат дис. на здобуття наукового ступеню кандидата іст. наук. Харків, 2016. 25 с.
2. Маєвський О. Політичні плакат і карикатура як засоби ідеологічної боротьби в Україні 1939-1945 рр. Київ: Інститут історії України, 2018. 268 с.
3. Перець. Весела республіка. URL: [Журнал перець \(perets.org.ua\)](http://perets.org.ua)
4. Семотюк О. Російсько-українська війна у сучасній політичній карикатурі: Медіатизація воєнних конфліктів сучасності. Дрогобич: Коло, 2021. 344 с.

Оксана ШКОЛЬНИК

*викладач кафедри мистецьких дисциплін
Комунального закладу вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського», м. Бар*

ТЕМА КОЗАЦТВА В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ І НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: образотворче мистецтво, козацтво, ціннісно-моральні орієнтири, молодь.

Зміст

Бартенєва І., Фазлуєв В. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування до формування естетичної культури здобувачів освіти.....	3
Богайчук Л., Гвоздьова О. Образ Тараса Шевченка у творчості сучасних художників.....	7
Бредньова В., Прохорец І. Особливості методики графічної підготовки студентів молодших курсів на сучасному етапі.....	10
Брянський Г. Сенс педагогічно-мистецької творчості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва у новітніх освітніх реаліях.....	13
Волинська О. Національна мистецька освіта України: досвід Галичини.....	17
Ворніков В. Формування толерантного менталітету особистості в світлі сучасних принципів навчання: інтегративна єдність мистецтва й педагогіки.....	20
Главенчук О. Метод викладання. Девіз викладача і здобувача освіти: «Будь-яке навчальне завдання виконане здобувачем освіти – потенційна виставкова робота».....	25
Гоманюк В. «Кодима-фест» – творча лабораторія Одеського художнього фахового коледжу ім. М. Б. Грекова (досвід практичної роботи 2016-2019 н. р.).....	32
Ейвас Л. Самобутність професійного мистецтва витинанки дніпровського регіону.....	34
Ейвас Л., Губа А. Народна обрядова символіка у декоративних композиціях сучасних українських митців.....	37
Ковальов О., Мірошниченко Н. Історично-мистецькі основи етнокультурної спадщини Сіверщини.....	41
Красюк І. Освітні втрати та шляхи їх подолання в умовах воєнного стану.....	46
Крижевська С Необхідні складові підготовки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва.....	50
Литовченко Н., Поступаленко Р. Популяризація українського мистецтва за кордоном під час війни.....	52
Лоза Н., Борисюк З. Анімалістика у художньому ткальстві. Шлях у пошуку художнього образу у навчанні здобувачів вищої освіти художньо-графічного факультет.....	55
Малік О. Артрезиденція «Ціна свободи» – новації в творчому середовищі візуального мистецтва України.....	57
Мунтян С. Значення Петриківського розпису в сучасному мистецтві.....	59
Орос І. Сучасні інтерактивно-розвивальні методи навчання майбутніх художників-педагогів: поєднання друкованої та комп'ютерної графік.....	61
Петренко О., Люта Д. Петриківський розпис у його культурно-історичному й художньо-педагогічному вимірах.....	66

Петренко О., Щербакова Л. Естетично-ментальні параметри побудови індивідуальної роботи зі студентами в межах курсу «Художньо-прикладна графіка».....	70
Петрук Р., Воронюк А. Досвід розпису монументального об'єкта під керівництвом Володимира Прядки.....	75
Петрук Р., Прокопенко Г. До питання розробки монументального об'єкта як навчального завдання.....	77
Ракович В. Синтез традиційних і сучасних підходів під час вивчення матеріалознавства у живописі.....	79
Резніченко Г. Тарас Шевченко в українському образотворчому мистецтві.....	83
Смичковська О., Бредньова В. Удосконалення підходів до навчання онлайн на практичних заняттях з графічних дисциплін.....	86
Спаскова О. Дослідження декоративно-прикладного мистецтва Слобожанщини XVII – XVIII ст. у виданнях з книжкової колекції Бібліотеки Університету Ушинського.....	89
Спаскова О., Ван Сює Питання традицій та інновацій у підготовці магістрантів-художників із КНР.....	92
Твердохлібова Я. Методична підготовка майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.....	95
Харитонова І. Обґрунтування щодо ведення дисциплін «Робота на пленері», «Практика на пленері» елементарного підрівня початкової мистецької освітньо-виховної діяльності КЗПСО «Мистецька школа №15 імені Т. І. Боевої м. Одеси».....	99
Шевчук Т. Візії війни в сучасній українській політичній карикатурі та постері.....	102
Шкільник О. Тема козацтва в образотворчому мистецтві як засіб формування патріотизму і національної ідентичності особистості: історичний аспект.....	109

Наукове видання
НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ В СИСТЕМІ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ:
ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ
Всеукраїнська науково-практична конференція
м. Одеса, 15 травня 2024 року